

3. Вальчук М. П. Профілактика вживання психоактивних речовин – один з напрямків правового виховання в професійних ліцеях [Електронний ресурс] / М. П. Вальчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_84/Walchuk.pdf.

4. Роль семьи в профилактике наркомании, реальная и потенциальная [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.psychiatry.ua/books/prevent/paper08.htm>.

5. Кузьминов В. В. Педагогическая профилактика наркомании среди учащихся с отклоняющимся поведением : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кузьминов Виталий Владимирович. – Смоленск, 2006. – 18 с.

6. Противодействие незаконному обороту наркотических средств и психотропных веществ : [учеб. пособие] / под ред. А. Н. Сергеева. – М. : ГУБНОН СКММВД России ; Моск. ун-т МВД России ; Щит-М, 2001. – 394 с.

7. Мельник О. М. Сучасні тенденції розвитку наркотизму серед неповнолітніх в Україні / О. М. Мельник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2009. – № 2. – С. 2–7.

8. Баклан І. В. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчинюються неповнолітніми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Баклан Інна Валентинівна. – К., 2007. – 24 с.

9. Расцька Л. В. Кримінологічні засади протидії наркоманії в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Расцька Людмила Василівна. – К., 2007. – 22 с.

Надійшла до редколегії 09.11.2012

ГРАДЕЦКИЙ А. В. ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ УПОТРЕБЛЕНИЯ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ЛИЦАМИ МОЛОДЕЖНОГО ВОЗРАСТА НА ИНДИВИДУАЛЬНОМ УРОВНЕ

Исследованы мероприятия по противодействию употреблению наркотических средств лицами молодежного возраста на индивидуальном уровне. Рассмотрены роли семьи, школы и правоохранительных органов в профилактике наркотизации несовершеннолетних.

HRADETSKYI A. PREVENTION OF THE USE OF DRUGS BY PERSONS OF YOUTH AGE AT INDIVIDUAL LEVEL

The measures of counteraction to the use of narcotic facilities by the persons of youth age at individual level are examined. The role of family, school and law enforcement authorities in the narcotism prophylaxis of minors is considered.

УДК 342.95

М. В. РОМАНЕНКО,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри адміністративної діяльності органів внутрішніх справ

факультету з підготовки фахівців міліції громадської безпеки

Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ КУРСАНТІВ І СЛУХАЧІВ ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Визначено роль науково-педагогічного та начальницького складу у формуванні морально-правової та психологічної стійкості курсантів і слухачів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України.

Проблема удосконалення змісту формування морально-правової та психологічної стійкості особистості працівників органів внутрішніх справ, забезпечення їхнього професійного зростання сьогодні стали одними із центральних у реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності. В окремих наукових працях їх автори (М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, Н. Г. Кар-

пунова, К. В. Кім, Л. І. Миськів, Р. В. Павленко, С. Д. Порошук, С. С. Сливка, С. І. Яковенко тощо) досліджують формування моральних якостей у межах окремих галузей діяльності (військова, педагогічна, психологічна, правоохоронна тощо). Проте у зазначених працях авторами не ставилось окреме завдання дослідити роль професорсько-викладацького та начальницького

складу у формуванні морально-правової та психологічної стійкості у студентів (курсантів, слухачів) вищих навчальних закладів, зокрема вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України, що й обумовлює необхідність подальших досліджень. Тому **метою** даної статті є з'ясування ролі науково-педагогічного та начальницького складу у формуванні морально-правової та психологічної стійкості курсантів та слухачів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ (далі – ВНЗ МВС) України.

У сучасних умовах суспільного розвитку формування морально-правової та психологічної стійкості особистості є одним з основних і невід'ємних факторів функціонування вищих навчальних закладів освіти.

Морально-правова та психологічна стійкість як інтегральна якість особистості курсантів та слухачів вищих навчальних закладів МВС України являє собою єдність властивостей і станів особистості, свідомості та діяльності і виявляється в здатності неухильно дотримуватися норм закону, моральних переконань і принципів, в умінні відстоювати справедливість, утверджувати загальнолюдські норми моралі та законність в усіх без винятку випадках, у певному «іммунітеті» до негативних впливів, що суперечать особистим поглядам і переконанням [1, с. 3]. Також не слід забувати, що формування високих морально-правових та психологічних якостей майбутніх співробітників МВС України є важливою передумовою ефективної протидії злочинності у всіх її проявах, а також дієвим засобом забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян.

Незважаючи на різноманіття визначень поняття «морально-правова стійкість» та «психологічна стійкість», представлених у науковій літературі, більшість авторів досліджень сходиться на думці про те, що це комплексна властивість, риса особистості, обумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Ці фактори, у свою чергу, детермінують рівень стійкості індивіда, а також ефективність і результативність його діяльності в екстремальних умовах. Найбільш значущими є особистісні і суб'єктно-діяльнісні характеристики, що визначають ступінь морально-правової та психологічної стійкості, серед яких: окремі риси характеру, мотиваційно-потребнісна сфера, рівень тривожності, власного контролю, самооцінка, рівень професійної підготовки, інтелектуальний рівень особистості, комунікативний потенціал суб'єкта [2, с. 7]. Вплив зазначених

вище факторів на формування морально-правової та психологічної стійкості курсантів та слухачів вищих навчальних закладів МВС України залежить від ступеня виразності окремих індивідуальних характеристик індивідів.

Існують різні підходи до трактування психологічної стійкості. Вона розглядається як відповідність постійності й мінливості особистості правоохоронця. Для психологічної стійкості курсантів важливою є здатність до саморозвитку, формування власної індивідуальності. Стійкість – не фіксованість психічних якостей. Це сукупність адаптаційних процесів, інтегрованість майбутніх офіцерів у плані збереження узгодженості основних функцій особистості, стабільності їхнього виконання [3, с. 18]. Також психологічна стійкість визначається як цілісна характеристика особистості, що забезпечує її стійкість до стресогенної дії у складних ситуаціях [4, с. 27].

Як свідчить аналіз результатів практичної діяльності різних категорій вихователів і командування факультетів, робота з формування морально-правової та психологічної стійкості у курсантів та слухачів проводиться не на достатньому рівні та не відповідає вимогам, які ставляться до неї на сучасному етапі розвитку органів внутрішніх справ (далі – ОВС) України. Більшу увагу на цю роботу звертає науково-педагогічний склад, значно меншу – начальники факультетів вищих навчальних закладів МВС України та командири навчальних підрозділів. Пояснюється це тим, що дані категорії недостатньо підготовлені в даному аспекті, слабо володіють знаннями, уміннями й навичками правового виховання. У свою чергу, все це негативно впливає на ставлення курсантів до вдосконалення власної правової свідомості.

Як відмічає А. А. Токман, «що стосується навчальних закладів МВС України, то відсутність системних досліджень проблеми формування моральних якостей майбутніх працівників ОВС призводить до того, що командно-викладацький склад змушений керуватися теоретичними положеннями й практичними рекомендаціями, розробленими не для курсантів, а для інших категорій молоді, самостійно їх корегувати і тим самим вирішувати виховні завдання без належного науково-педагогічного забезпечення. Необхідність подолання цього недоліку стає ще більш очевидною, якщо зважати на те, що курсантські роки – це найсприятливіший сенситивний період для формування моральних якостей працівника ОВС з урахуванням специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності» [5, с. 56].

На підставі аналізу Закону України «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України», відомчих нормативних актів МВС України можна визначити перелік осіб начальницького складу ОВС, які тією чи іншою мірою через здійснення виховної роботи з курсантами (слухачами) ВНЗ МВС України здійснюють вплив на формування їхньої професійно-етичних моральних якостей. Так, ст. 8 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України зобов'язує начальника (тобто особу начальницького складу, яка має право віддавати накази та розпорядження, застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення або порушувати клопотання про це перед старшим прямим начальником) бути прикладом у дотриманні законності, службової дисципліни, бездоганному виконанні вимог Присяги працівника органів внутрішніх справ України, статутів, наказів, норм моралі, професійної та службової етики, розвивати і підтримувати в підлеглих свідоме ставлення до виконання службових обов'язків, честь і гідність, заохочувати розумну ініціативу, самостійність, старанність у службі, уміло застосовувати заходи дисциплінарного впливу; особливу увагу приділяти вивченню індивідуальних якостей підлеглих, дотриманню статутних відносин між ними, створенню здорового морально-психологічного клімату в колективі, його згуртуванню, своєчасному запобіганню порушенням службової дисципліни та виявленню причин їхнього учинення, формуванню нетерпимого ставлення до порушників, враховуючи при цьому думку колективу та громадськості [6].

На підставі дослідження Концепції виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України можна віднести до осіб начальницького складу, які здійснюють вплив на формування професійної етики у курсантів та слухачів: ректора ВНЗ МВС України, керівників структурних підрозділів та їхніх заступників, проректора роботи з персоналом та підпорядковані йому структури виховної, соціальної роботи та дозвілля [7].

Відповідно до п. 1.4 Положення про організацію виховної роботи з особовим складом органів і підрозділів внутрішніх справ України [8], виховна робота в органах внутрішніх справ здійснюється: керівниками органів і підрозділів – стосовно безпосередньо підпорядкованого особового складу; працівниками апаратів роботи з персоналом – відповідно до загальних обов'язків; помічниками заступників начальників органів і підрозділів роботи з персоналом

з організації виховної роботи та старшими інспекторами з виховної роботи; громадськими організаціями, створеними в органах і підрозділах ОВС відповідно до законодавства; наставниками – стосовно закріплених за ними працівників; органами місцевого самоврядування, релігійними, громадськими та іншими позасистемними організаціями. Відповідно до п. 6 Положення про порядок організації та проведення виховної роботи з перемінним складом ВНЗ МВС України, до осіб, які займаються керівництвом виховної роботи у ВНЗ МВС України, віднесені: керівники факультетів та курсів, працівники апаратів роботи з персоналом, громадські формування ВНЗ МВС України, наставники – куратори академічних груп, ректор ВНЗ МВС України, проректор по роботі з персоналом, відділ роботи з персоналом [9].

Таким чином, на підставі зазначених нормативних актів можна визначити, що до осіб начальницького складу, які здійснюють вплив на формування професійної етики у курсантів та слухачів у ВНЗ МВС України, належать: начальники усіх рівнів (ректор, проректори, керівники інститутів, факультетів та інших структурних підрозділів ВНЗ, їхні заступники, начальники курсів та їхні заступники, командири навчальних взводів (груп), навчальних відділень та інші керівники, у назвах посад яких є слово «керівник», «командир» або «начальник»).

Що ж стосується впливу на формування професійної-моральних якостей у курсантів та слухачів професорсько-викладацького складу, то такий вплив, а також перелік осіб, які його здійснюють, прямо не передбачений нормативними актами, але відповідно до наказу Міністерства освіти та науки України «Про затвердження норм часу для планування та обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів», у Переліку основних видів організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів закріплено здійснення науково-педагогічними працівниками виховної роботи з студентами (курсантами), що передбачено як окремий вид їхньої організаційної діяльності (п. 3) [10], з чого можна зробити висновок про безпосередню роль всіх науково-педагогічних працівників у цьому процесі.

На основі викладеного матеріалу можна зробити **висновок** про те, що одним із пріоритетним напрямів навчально-виховної діяльності професорсько-викладацького та начальницького

складу ВНЗ МВС України є формування і розвиток у курсантів та слухачів позитивних якостей громадянина і патріота України, фахівця-професіонала і високоморальної особистості, виховання їх у душі поваги до професії, чіткого дотримання прав і свобод людини і громадянина та формування у них високих професійно-етичних якостей.

На сьогодні перед професорсько-викладацьким та начальницьким складом навчальних закладів МВС України постають завдання забез-

печення спадкоємності морального виховання курсантів (слухачів), а також сприяння соціалізації курсантів, формування зрілих фахівців, які характеризуються високим ступенем розвиненості інтелектуально-професійних, соціально-культурних та моральних якостей особистості, що відображає рівень сформованості їхньої професійної та моральної культури. При цьому важливо враховувати, що професійна та моральна зрілість фахівця виявляється в узгодженості його соціальних характеристик та поведінки.

Список використаної літератури

1. Штефаніч Г. Г. Формування професійно-моральної стійкості у майбутніх офіцерів МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Штефаніч Георгій Георгійович. – Хмельницький, 2003. – 16 с.
2. Кім К. В. Особливості розвитку стресостійкості майбутніх правоохоронців у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Кім Катерина Володимирівна. – Х., 2008. – 18 с.
3. Яковенко С. І. Психічна стійкість військовослужбовців до впливу екстремальних чинників : метод. рек. / С. І. Яковенко, Т. М. Яковенко. – К. : КВП, 1997. – 44 с.
4. Тышкова М. Исследование устойчивости личности детей и подростков в трудных ситуациях / М. Тышкова // Вопросы психологии. – 1987. – № 1. – С. 27–34.
5. Токман А. А. Шляхи формування моральних якостей у курсантів навчальних закладів МВС України / А. А. Токман // Освіта Донбасу. – 2009. – № 3–4 (134–135). – С. 56–63.
6. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : закон України від 22 лют. 2006 р. № 3460-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.
7. Про затвердження Концепції виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30 листоп. 2002 р. № 1279 // Збірник нормативних актів по роботі з персоналом Національного університету внутрішніх справ / упоряд.: В. І. Москоvecь, С. М. Яровий, О. В. Леміщенко. – Х. : НУВС, 2003. – 116 с.
8. Про організаційно-нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 листоп. 2003 р. № 1458. – К. : МВС України, 2003. – 7 с.
9. Положення про порядок організації та проведення виховної роботи з перемінним складом вищих навчальних закладах МВС України : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 листоп. 2002 р. № 1279. – К. : Інфодиск, 2010. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); кольор.; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium-266; 32 Mb RAM; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP.
10. Про затвердження норм часу для планування та обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів : наказ Міністерства освіти та науки України від 7 серп. 2002 р. № 450 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 35. – Ст. 1655.

Надійшла до редколегії 25.11.2012

РОМАНЕНКО М. В. РОЛЬ НАУЧНО-ПЕДАГОГІЧЕСКОГО И НАЧАЛЬСТВУЮЩЕГО СОСТАВА В ФОРМИРОВАНИИ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЙ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СТОЙКОСТИ КУРСАНТОВ И СЛУШАТЕЛЕЙ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ МИНИСТЕРСТВА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ

Определена роль научно-педагогического и начальствующего состава в формировании морально-правовой и психологической стойкости курсантов и слушателей высших учебных заведений Министерства внутренних дел Украины.

ROMANENKO M. THE ROLE OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL AND COMMANDING STRUCTURE IN THE FORMATION OF MORAL AND LEGAL AND PSYCHOLOGICAL FIRMFNESS OF CADETS AND LISTENERS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

The role of scientific and pedagogical and commanding structure in formation of moral and legal and psychological firmness of cadets and listeners of higher educational institutions of the ministry of internal affairs of Ukraine is determined.